

Siyasal Krizlerde Dijital Platformların ve Söylemlerin Ortak Bilinç Oluşturmadaki Rolü

The Role of Digital Platforms and Discourse in Commun Consciousness in Political Crises

Mustafa Yağbasan^a, Taha Yayan^b

^a Prof. Dr. Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Malatya, Türkiye
mustafa.yagbasan@ozal.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0339-0475

^b Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye
yayantahaa@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3658-5816

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 29.07.2020

Düzeltilme tarihi: 01.12.2020

Kabul tarihi: 21.12.2020

Anahtar Kelimeler:

Toplumsal Hareketler,

Kriz,

Söylem,

Ağ Toplumu.

ÖZ

Toplumsal hareketler kuşkusuz ülkelerin ulusal güvenliğini tehdit edebilecek eylemlerdir ve ortaya çıkışlarındaki temel dayanak noktaları kestirilemediğinden bir karşı refleks geliştirilememesine de neden olabilmektedir. Bu bağlamda günümüzde bu tür toplumsal krizlere 21. yüzyılın teknolojik, sosyolojik ve psikolojik yapılarına göre çözüm aranmaktadır. Teknolojinin hızlı devinimi; bilginin işleyiş ve erişim hızını kısaltmakta, etkili kılmakta ve toplumlarda teknolojiye bağlı çok yönlü değişimlere neden olabilmektedir. Bu nedenle devletlerin bu tür toplumsal krizlerde sözel iletişim kanallarını, değişen sosyolojik ve psikolojik bulgulara dayalı olarak revize etmesini zorunlu kılmaktadır. Diğer bir anlatımla; 21. yüzyılın toplumsal hareketleri ağ/bilişim tabanlı seyreden gelişmelere dayalıdır ve bu gelişmeler ağlardaki söylemlerin eklektik bir hal almasına neden olmaktadır. Bu açıdan iletişim kanallarını elinde bulunduran siyasal iktidarların yanı sıra diğer kamu erklerinin ve kanaat önderlerinin toplumsal krizlerdeki tutumları ve refleksleri önem arz etmektedir. Dolayısıyla klasik yaklaşımlardan ziyade öncekilerin ve öncüllerin belirlenmesi ve yeni yaklaşımların göz önüne alınarak söz konusu bu tür krizlere günün koşullarına uygun çözümler geliştirilmesi gerekmektedir. Bu temel düzlemden hareketle yürütülen ve Fırat Üniversitesi öğrencileri özelinde bir survey (anket) uygulaması ile desteklenen çalışmada elde edilen verilere göre; söylemlerin, ortak bilinç inşasında etkin bir rolünün olduğu ve toplumsal hareketlerde kullanım işlevinin bulunduğu belirlenmiştir.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 29.07.2020

Received in revised form: 01.12.2020

Accepted: 21.12.2020

Keywords:

Social Movements,

Crisis,

Discourse,

Network Society.

ABSTRACT

The increased archaeological problems, increased the environmental sensitivity of consumers. A new consumer group which focused on environmental problems has been formed, and named as Green Consumers. Today's consumer focused marketing strategies should give importance to this sensitivity of consumers. Brands don't be oblivious to this group's lasting environmental emphasize on consumption behaviors. The brands that wants to reach environmentalist consumers uses Green Advertisements as a communication tool. Generation Z is one of the Green Consumers groups. And in this study, the effects of the Green advertising of brands who take the environmental problems to their agenda, on purchasing behaviors of Generation Z is examined. In this context, by handling of taking Green Advertisements of the brands that try to reach environmentalist consumers as a communication tool examination of how the Generation Z is affected from these advertisements forms the main subject of this study. This study is consists of 3 parts. While in the theoretical part an extensive literature information is given about Advertising, Green Advertising, Generation Z and Consumers Behaviors; in the research part The questionnaire application method, which is one of the quantitative research methods, was used to examine the effect of green advertising on generation Z consumer purchasing decisions. In the study, it is revealed that Generation Z gives importance to green practices in the purchasing behavior of consumers and is conscious about not purchasing products that harm the environment.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Yağbasan, M. ve Yayan, T. (2020). Siyasal Krizlerde Dijital Platformların ve Söylemlerin Ortak Bilinç Oluşturmadaki Rolü, *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6 (2), K15, s. 717-729.

* DOI: 10.46442/intjcss.775515

** Sorumlu yazar: Yağbasan, Mustafa, mustafa.yagbasan@ozal.edu.tr.com

1. Giriş

Küreselleşme kuşkusuz 21. yüzyılın en önemli kavramlarından biridir (Arğın, 2018:164). Bu akımın getirdiği devinim artık hayatın her alanında kendisini hissettirmektedir. Bu alanlardan biri de şüphesiz teknolojik gelişmelerdir. Bu temel yargıya dair Sayımer (2014:97); *“İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte hayatımıza giren yeni medya ortamlarının etkileşimsellik, kitlesizleştirme ve eşzamanlılık gibi temel özellikleri bireylerin fiziksel ortamda bir araya gelme zorunluluğunu ortadan kaldırmış, gerek bireysel gerekse toplumsal iletişimi önemli ölçüde etkilemiştir”* demektedir. Karagöz’e göre (2013:135) *“Dünya üzerindeki coğrafi sınırların önemini yitirmesi ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile birlikte mekân kavramı da önemini yitirmiştir. Artık bireyler dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar dünyada olup biten olayları anında izleyebilme ve olaylardan haberdar olabilme şansına sahiptirler”*. Bu durum rızaya ve ihtiyaca dayalı olarak toplumlarda ortak bir bilinç oluşumuna da zemin hazırlayabilmektedir. Zira teknolojik gelişmelerin süreç içerisinde daha işlevsel konuma gelmesi ve yaygınlaşmasını Sayımer; *“grupların internet üzerinden birbirleriyle gerçek zamanlı olarak diyalog kurmasına, çift yönlü veri ve enformasyon paylaşımına olanak tanınmasına”* dayandırmaktadır (a.g.e., 2014:98). İçinde bulunulan süreçte ise Karagöz’e (2013:135) göre; *“... küreselleşme hareketi sonucunda hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişimin temel noktası yeni iletişim ve enformasyon teknolojilerindeki gelişmelerdir”*.

Teknolojik gelişmelerin marifetiyle kitle iletişim araçlarının bilgiyi anında servis edebilmesi, iktidar erkinin kısa sürede toplumsal hareketlerin organize girişimlerine engel teşkil edebilmektedir. Bu durum özellikle bilgiye erişim sağlayan ağlar üzerinden daha etkin bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Bu nedenle toplumsal krizlerle ortaya çıkan olumsuzluklarda siyasal söylemlerin karşı propaganda geliştirememesi toplumlarda genellikle kaos ve kargaşaya neden olmakta ve kitleseli tehdit edebilecek boyutlara ulaşabilmektedir. Bu açıdan *“Artık ışığın kutsallığı kalmamıştır, sahte ışıkların tiranlığının buyruk yürüttüğü bu vahşi ovada anlam değil, arzulan şey daha fazla enformasyondur”* (Karabulut, 2020:2950). Dolayısıyla tüm bu etiklere bağlı olarak değişen sosyolojik yapıların reel anlamda analiz edilerek karşı tutum sergilenmesi elzem görünmektedir. Söylemler üzerinde yapılan propagandanın ruhsal durumlar üzerindeki etkisinin anlaşılabilmesi şüphesiz toplumsal hareketlerin en etkin sebeplerinden biridir. Ancak kanat önderi etkisi gibi tali nedenlerin bu koşullar üzerindeki rolünün de tespit edilmesi gerekmektedir. Öz olarak, değişen toplum yapılarının psikolojik, sosyolojik, teknolojik ve kültürel açıdan yeniden yorumlanmasına ve edinilen bulguların 21. yy kavramlarına atıfta bulunabilecek argümanlarla desteklenmesi ve uygun yöntemlerin geliştirilmesi kaçınılmazdır.

Toplumsal olaylardaki kriz yönetiminin alışıla gelmiş yaklaşımlar ile hangi ölçüde uygunluk arz ettiğinin belirlenmesi amacıyla yapılan ampirik bu çalışmanın toplumların kırılğan hatları üzerinde ortaya çıkabilecek durumlara ışık tutabileceği düşünülmektedir. Zira toplumların söz konusu bu kırılğan yapıları üzerinden farklı ideolojik çıkar grupları amaç ve gayelerine dönüştürme potansiyeline sahiptirler ve toplumsal krizlerde bireyler marjinal grupların emellerine istemsizce hizmet edebilmektedir. Bilginin günümüzdeki dezenformasyona uğrama kapasitesi, çarpıtılan bilgilerin amaç dışı kullanılması ve sosyolojik fay hatlarının kaşınması kuşkusuz kaosa, kargaşa ve ayrışmaya da neden olan olabilmektedir. Dolayısıyla bu noktada temel problematik, kutuplaşma sorunsalıdır. Buna ilaveten *“Bilgi teknolojilerindeki ilerlemeler bireye, neyin ne olduğu sorusunun cevabını düşünecek zaman dahi bırakmadan hızla kendini dönüştürerek ilerlemektedir. Bu ilerleme bütün dünyayı sarsarak, dönüştürerek gerçekleşmektedir”* (Karabulut, 2020a:31) denilebilir. Bu olumsuzlukların bertaraf edilmesi doğal olarak siyasal söylemlerin hangi ölçüde, hangi yasal zeminde ve nasıl kullanılması gerektiğinin bilinmesi veya kestirilebilmesi ile mümkündür. Bu bağlamda değişen teknolojik, sosyolojik ve psikolojik yapılar ile uyumlu olan söylemlerin, ortaya çıkacak muhtemel erksizliği ‘yatıştırma’ potansiyeline atıfta bulunulması gerekir. Dolayısıyla kitle iletişim mecralarından internetin ve yeni medyanın toplumsal krizlerdeki etkisinin ölçülmesi ve günümüz koşulları ile uyumlu şeklide nasıl mücadele edilebileceğine dair veri elde edilmesi de bu araştırmanın temel amacıdır. Bu felsefeden hareketle çalışmada; kanaat olama hükmü taşıyan ve özne konumundaki yapıların toplumun ve bireyin psikolojik, sosyolojik ve kültürel yapılarına

hangi ölçüde etki ettiğinin ve toplumsal krizlerdeki rolünün belirlenmesi şüphesiz çözüm önerilerinin geliştirilmesine de katkı sağlayacaktır.

2. Kuramsal, Kavramsal Çerçeve ve Literatür

Birçok modern sosyolojik kuram, özellikle suç ve suçluluğun kuramsal olarak açıklanması, Merton'un gerilim ve kontrol kuramına dayanak oluşturan Durkheim'in klasik çalışması olan '*İntihar*' (1951) ile başlar. Suçun anormalliğini ve anomiliğini izah eden ve suçlu - suçlu olmayanlar arasındaki farklılıkları açıklayan biyolojik teoriler, bilimsel açıdan normatif sayılırken, Durkheim daha ziyade suçların normalliğine göndermelerde bulunmaktadır. "*O, insanların iyi veya kötü davranışlarının bireysel bağlamda değil, bir grup veya sosyal düzen içinde açıklanabileceğini savunmuştur*" (Zembroski, 2016). Dolayısıyla Durkheim, suçun tanımını toplumsal iş bölümü ve yozlaşma bağlamında değerlendirmektedir. Marx ve Engels'ten farklı olarak Durkheim, ahlaki düzene, toplumun çöküşü ile ilintili olması nedeniyle ekonomik düzenden daha fazla önem vermiştir ve "... *toplumun sadece devlet gibi dışsal bir mevcudiyet tarafından bir arada tutulabileceğini vurgulamak için iş bölümünü sosyal farklılaşma ve zoraki sosyal ilişkilerin en büyük iştirakçisi*" olarak görmüştür (Clinard&Amerikan Sosyoloji Derneği, 'den, akt., Ilgın, 2016). Durkheim'e göre, basit toplumlar; görevlerin tek düze olduğu, uyumun norm olduğu ve güçlü ve kolektif bir bilincin topluma yayıldığı mekanik dayanışma ile bir arada tutulurlar. Bu toplumlar aynı zamanda bütünleşme ile öne çıkarlar. Bu sadakat durumu; güçlü sosyal bağlar ve bireylerin ortak bir amaç için itaate yönelebilmeleri ile ilintilidir. İş bölümünün artmasıyla da toplumlar daha da karmaşıklaşır ve organik dayanışma modeli etrafında bir araya gelirler. Toplumlar "*karşılıklı ahlaki desteğin*" erozyonu, "*toplumun kolektif gücünün*" zayıflaması ve sapkın davranışlara yön veren ekstrem derecede bireysellik olarak tanımlanan bir '*sistem*' ile ön plana çıkarlar (Durkheim'dan akt., Ilgın, 2016).

Yapısal işlevselci bakış açısına göre; toplum modernleştikçe, şehirleştikçe ve değıştikçe geleneksel toplulukların içli-dışli olma hali de bozulmaktadır. Grup bağlarının ortak birtakım kuralların yitirilmesiyle çöküşe uğraması gibi, bir grubun çıkarlarının diğerleri ile çelişki yaratmasıyla ve toplumun kargaşa ve tutarsızlıklarla dolmasıyla insanların hayatları tahmin edilemez bir hal alır (Clinard, Amerikan Sosyoloji Derneği, 1964'ten, akt; Ilgın 2016). Köklü ve ayrı bir yeri olan kuralların yitirilmesiyle, sistem zamanla '*normsuzluk*' ve '*anomi*' durumuna doğru gider. Burada, kriz ve anomi durumu sabittir ve normlarla ilgilidir (Durkheim'dan akt; Ilgın, 2016). Durkheim gibi, Chicago Üniversitesi'ndeki bilim insanlarının ve onların '*suçun kökleri*' ile ilgili kuramları, içinde şekillendiği zaman ve mekândan oldukça etkilenmiştir. Bu okuldaki kriminologlar, dönemin '*Sosyal Darwinizm*'ini ve suçun bireysel patolojinin konusu olduğunu reddetmişlerdir; suçu, yoksulların kuşaktan kuşağa aktarılmış ve geleneksel değerlerinin yerini almış ve içinde buldukları sosyal çevre tarafından suça itilmeleriyle alakalı sosyal bir problem olarak görmüşlerdir. Aile, mahalle ve topluluk içindeki sosyal bağların ve sosyal kontrolün çökmesi, Thomas ve Znaniecki'nin terimleştirdiği '*sosyal düzensizlik*' ile sonuçlanır.

Çatışma kuramcıları, 1960'ların siyasal kargaşasına ve var olan kuramların bu olguları yeterli bir şekilde açıklayamamasına tepki olarak suçu açıklamada yeni yollar aramışlardır (Adler, Mueller & Lufer'den akt; Ilgın, 2016). Aslında çatışma kuramı, geleneksel değerleri sorgular ve yasaları siyasal gücü elinde tutanların çıkarlarını koruyan varlıklar olarak görür. Sonuç olarak; tüm kategorilerin kişisel, çevresel ve sosyal durumlarla ilişkilere göre değışiklik göstermesine rağmen her bir kuramın açıklayabildiği en geniş ölçekte kabul edilmiş 10 sonuç Ilgın'a göre (2016) aşağıdaki gibidir:

- 1- Sorun yaratan erken ergenlik yıllarının egemen olması (15 ve 19 yaş arası)
- 2- Suç işlemeye başlama yaşı 8 ve 14 arasındayken suç işlemeyi bırakma yaşı 20 ile 29 yaşları arasındadır.
- 3- Erken yaşlarda suç işlemeye başlamak aynı oranlarda daha uzun bir suç kariyerinin devamını ve çoklu suçlar işlemeyi beraberinde getirir.
- 4- Suç işlemeye başlamada ve antisosyal davranışlarda belirgin bir devamlılık çocukluktan ergenliğe ve yetişkinliğe kadar görülür.
- 5- Tüm suçların büyük bir bölümünü nüfusun küçük bir kısmı işler.
- 6- Suç işleme bir alanda ustalaşmak yerine çok yönlüdür.

- 7- Suç olarak tanımlanan türden davranışlar büyük bir antisosyal davranış sendromunun unsurlarıdır (örneğin çok içmek, dikkatsiz direksiyon kullanımı, cinsellikte tek eşli olmama, zorbalık veya okulu asma)
- 8- Geç ergenlik yaşlarına kadar birçok suç başkalarıyla birlikte işlenirken 20li yaşların üstünde suçlar yalnız işlenir.
- 9- Geç ergenlik dönemine kadar işlenen suçların sebepleri oldukça farklıdır (örneğin; heyecan, zevk veya öfke).
- 10- Farklı türden ve ilk kez işlenmiş suçlar belirgin bir şekilde farklı yaşlarda işlenir

Bu bağlamdan hareketle hayat deneyimlerinin toplum değiştikçe değiştiği ve suçla ilgili kuramsal bakış açılarının da aynı doğrultuda değiştiğini söylemek mümkün görünmektedir. Ayrıca suçu kavrama biçimi kişisel ve sosyal deneyimlerle şekillenir. Kuramların ve kuramcılarının yaşadığı dünya tarafından şekillendiği düşünüldüğünde, kuramlar birbiriyle kombine edildiğinde, birbirleriyle açıklandığında ve birbirlerine uygulandığında suçlu ve sapkın davranışları açıklamak kolaylaştırır (İlgin, 2016).

Sosyal hareketlere ilişkin olarak alan literatüründe pek çok tanımlamaya rastlamak mümkündür. Alpuncu'dan akt. Bayhan (2014:26); “... birbirleriyle dayanışan, ortak bir fikri ve duyguyu paylaşan, haksızlık veya eşitsizlik olarak gördükleri bir meseleyi çözmek için seferber olup sorunlarının kaynağı olarak belirledikleri aktör ve/veya kurumlara yöneltilmiş protestoları düzenleyen, süreklilik kazanmış enformel toplumsal ağlardır” demektedir. Toplumsal hareketler kuşkusuz kolektif bir yapıya bürünerek ortaya çıkmaktadır ve bu tür eylemler toplumsal hareketlerin nüvesini oluşturmaktadır. Şiddet veya olağanüstülük içermesiyle beraber aynı zamanda güç erkine karşı başkaldırı yollarından biri olarak da görülebilmektedir. “Kolektif davranış birçok biçimde ortaya çıkabilir; kısa ya da sürekli ve kalıcı, kurumsallaşmış ya da yıkıcı ve bozucu, monoton ve sıkıcı ya da dramatik nitelikte gerçekleşebilir” (Tarrow, 'dan akt., Bozkurt ve Bayansar 2016:280).

Toplumsal vakaların temeli sosyolojik bazı parametrelere dayanmakta, bu bağlamda sosyolojik araştırmalar sosyal yaşamdaki bireysel tutumların bilimsel yöntemlerle irdelenmesini mümkün kılmaktadır ve “... grup organizasyonlarındaki yapıları araştırarak insanların etkileşimini incelemektedir” (Bahar, 2009:3). Bu bağlamda sosyoloji disiplini aynı zamanda “toplumsal yapı içerisinde meydana gelen kalıpların irdelenip açıklanmasına yardımcı olmaktadır” (Canatan, 2011:9). Toplumsal hareketler şeklinde ifade edilen yapılanmalar belli ve spesifik bir ideal ve erek dizinini ihtiva eder ve daha ideolojik ve teolojik damarlardan beslenerek yaşam bulur. İşte bu yapılanmaları harekete geçiren güç daha ziyade örgütlenme ve aidiyet kültürüdür ve aksiyoner olmasını sağlayan grubun veya egemen siyasal kültürün söylemleridir. Bu izlek üzerinden genel olarak değerlendirildiğinde ise söz konusu bu disiplinin aslında insan eylemlerinin aksine, eylemleri tasarlayan kalıplar ve sistemlerle de ilgilendikleri söylenebilir. Ancak bu noktada esas olan, toplumsal yapının insanı boyutudur. “Bu boyut düşünme ve hissetmeyi de kapsayan içsel bir derinliğe sahiptir. Bu durumda eylem insanın düşünme hissetme ve davranışlarını içermektedir” (Canatan, 2011:9). Kuşkusuz kavramsal anlamda salt sosyolojik perspektiften bir değerlendirmede bulunmak yetersiz kalacaktır. Zira psikolojik mülahazaların bu tür eylem ve faaliyetlerde göz ardı edilmemesini zorunlu kılabilir. Zira psikolojinin temel hedefi; “organizmaların çeşitli davranış şekillerini tanımlamak, davranışın sebebini açıklamak, organizmaların belli şartlar altında nasıl davranacağını kestirmek, organizmaların davranışlarını kontrol etmektir” (Plotnik'ten akt., Ustakara; 2011:173). Yine aynı doğrultuda Ozankaya (1984); “Toplumsal bilinç toplum yaşamındaki görüşleri kavramları düşünceleri siyasal, sanat, töre vb. kurumları oluşturan bilinç biçimlerinin tümüdür” (Akt. Aytaç, 2003) derken, Aytaç buna mukabil toplumsal yapıdaki etkileşimi psikoloji ile ilişkilendirerek bireyselliği bu tanımlamanın dışında tutmakta ve kavramı “ortak tasarımlar, duygular, davranışlar” şeklinde ifade etmektedir.

Ancak söz konusu bu eylemselliğin gerçekleşebilmesini sağlayan temel unsurlardan birisi ise olgunlaşan ortamlardır denilebilir. Bu koşulların hayat bulduğu ortam sosyal ilişkilerle desteklenerek veya zihinsel deformasyonlarla oluşturulmaya çalışılır. İdeolojiler nesnel toplum şartlarına dayanmaktadır. Bu şartların ortaya çıkarttığı gerçeklikler yerine, akılda farklı kurgu ve kalıplar yoluyla saptırılmaları yapılır. Realite,

topluluk ilişkilerinde veya zihinde çarpıtılmak suretiyle oluşturulur. Diğer bir anlatımla; “Gerçeklik, düşüncelere yerini bırakmıştır. Gerçekliğin yerini düşüncelerin alması işlemi, zihindeki düşünceler somut gerçekliğin yerine konulmaya çalışılmaktadır” (Durkheim akt. Kara, 2016:153). Sözen’den aktaran Özdemir’e (2001:113) göre; “Söylem, kimi yerde düzenin kurucusu kollayıcısı kimi yerde düzenin düşmanıdır. İnsandan topluma uzanan bütün ilişki tarzları bir söylem içinde doğar, söyleme göre yönlenir ve bir öze söyleme bağlanırlar. Söylem ayrıca insani etkileşimde var olur”. Zira edimler, eylemler veya aksiyonlar gerek bireysel, gerekse toplumsal anlamda olsun daha ziyade söylemle şekillenir ve akabinde manipüle edilir. Ancak bu noktada belirleyici olan bireyin bizatihi kendisidir. Diğer taraftan Özdemir; “Birey, kimliği doğrultusunda çeşitli davranış stratejileri geliştirirken söylemlerde çeşitli kutsalların olabileceğini ama söylemlerin kutsal olmadığını hatırdan çıkarmamalıdır” (2001:121) demektedir. Ancak bu noktada talep eden (grup) ve talebi karşılamayla mükellef olanlar (iktidar) arasındaki menfaat ve güç çatışmalarının da belirleyici olduğu genel olarak dillendirilmektedir ve “çerçeve esas olarak iletişim ve söylem yoluyla kazanılır, onaylanır ve değiştirilir. İktidar, bir kişinin ya da grubun bir başka kişi ya da grup üzerinde, onun ya da onların ne yapabileceği, ne yapması gerektiği vb. konularda etkili olmasını da kapsar. Bu yönüyle iktidar, tüm kişi, grup ve toplum ilişkileri için geçerli bir kavramdır ve toplumsal iktidar, kişinin ve grupların iktidarında olduğu gibi çoğunlukla söylemler yoluyla kurulur ve işler” (Van Dijk’ten akt., Şeker ve Nisan, 2017:314-315).

Günümüz koşullarında hayatın neredeyse tüm alanlarına sirayet eden sosyal medya ortamlarının sosyal hareketleri etkilemesi (Arğın, 2019:398) kuşkusuz beklenemezdi. Ancak yeni medyada kullanılan ve iletişimsel ortamların oluşmasını mümkün kılan mecraların bilginin dolaşımı da dâhil olmak üzere yasal veya yasal olmayan “... örgütlenme ve karar alımı mekanizmalarını etkilemeye yönelik girişimlerde bulunulmasında etkili bir şekilde kullanılabilir” (Kalafatoğlu, 2015:129). Bu türden girişimler doğal olarak ağlar üzerinden bir hareketlenmeye sebebiyet verebilmekte ve farklı örgütlerin eylemlerinin sevk ve idare edilmesini de sağlayabilmektedir. Hatta mekâna ve zamana bağımlı olmaksızın yürütülebilmekte ve çoğu zaman da müdahaleyi mümkün kılmayacak şekilde anlık olarak yayılabilme özelliği taşımaktadır. Ancak “Diğer medya araçlarının birçoğunda olduğu gibi mesajı tek taraflı iletmenin aksine ‘karşılıklı görüşme’ ile aktarım ve paylaşım en üst düzeyde gerçekleştirilebilmektedir. Bu türden iletişim networkuna sahip olması, sosyal medyanın yaygınlaşmasına büyük katkı sağlayan önemli bir etkidir” (Öke, 2018:56).

Sosyolojik ve sosyal çalışma kuramları veya suç işleme kavramı ile suç kavramı eklemlenerek; ‘Kriminoloji Ansiklopedisi’ (2005) ve ‘Suç ve Ceza El Kitabı’ (Tonry, 1998) gibi literatürü de içine alan veri tabanlarına ulaşmak mümkün görünmektedir. Bu bağlamda “...kullanan ve tanımlayıcı suç araştırmalarını; ‘gerilim teorisi’, ‘Chicago Okulu Kontrol Teorisi’, ‘çatışma teorisi’ ve ‘gelişimsel teori’ gibi başlıklar (terimlerle) kullanarak yürüten sıkça ve yaygın biçimde alıntılanan teoriler” (Zembroski, 2016) dikkat çekmektedir. Küreselleşmenin de marifetiyle, magazinleşen pek birçok fenomen gibi, toplumsal hareketler de günümüzde sosyal yaşam pratikleri ile desteklenerek evrim geçirmektedir denilebilir. Zira toplumsal hareketlerin yakın dönemde söz konusu değişime tekabül eden ‘yeni’ sıfatı etrafında geliştirilen ‘kimlik’ temelli yeni toplumsal hareketlerin kavramsallaştırması da son dönemde önemli ölçüde aşınmaya uğramıştır. Bu bağlamda “Günümüzün yeni iletişim formu olarak yeni medya araçlarının, özellikle sosyal medyanın birey ve toplum yaşamında etkin biçimde varlık göstermesi, toplumsal hareketlerin yatay ve dikey bütün ilişki biçimini yapısal bir dönüşüme uğratmaktadır” (Babacan, 2014:137).

Küreselleşmeyi de tetikleyen sosyal mecraların ülkelerarası sınırları sıvılaştırması, diğer bir ifade ile ‘hudut’ kavramının anlamını yitirmesi daha öncede vurgulandığı üzere bireye veya toplumlara anlık enformasyonlara ulaşabilme imkânı sağlamakta ve bu duruma bağlı olarak değişimlere sebebiyet vermektedir. İşte “bu değişimin temel noktası, yeni iletişim ve enformasyon teknolojilerindeki gelişmelerdir” (Karagöz, 2013:135). Bu değişimin sağladığı pozitif katkılar elbette yadsınamaz. Ancak insani tüm unsurlara sirayet eden söz konusu bu dönüşümlerin, ortak mekân veya ortamda bulunma mecburiyetini ortadan kaldırarak ve anlık havayı teneffüs etmeksizin iletişimsel eylemleri de doğrudan etkilediğinin kabul edilmesi gerekir. Bu olumluluk veya olumsuzlukların temel aracı ise şüphesiz gerçek

zamanlı ve ortak mekân paylaşımsız diyalogları ile çift yönlü ve iletişim akışını mümkün kılan ve adeta vücudun ayrılmaz bir parçası konumuna gelen akıllı telefonlardır denilebilir. Taşınabilir bu araçlar “*ana akım medya aracılığıyla sesini duyuramayanlar için de önemli bir iletişim platformu haline gelmekte ve sosyal medya ortamlarında paylaşılan içerikler kolaylıkla dolaşıma sokulmakta ve böylece hızla dünya çapında etki yaratabilmektedir. Üstelik tamamen devletlerin ve tekellerin kontrolünde olan geleneksel medya ortam ve araçlarına kıyasla daha zor denetlenip kontrol altına alınabilmektedir*” (Sayımer, 2014:98). Diğer taraftan kamu hizmeti esasına dayalı olarak hizmet ürettikleri varsayılan geleneksel medya karşın bu ortamların adeta alternatif bir kamusal alan yarattıkları ve kamu yararını göz ardı edebildikleri söylenebilir. Tüm bu gelişmeler ve değişimler sayesinde; “*coğrafi yakınlığın değil paylaşılan görüş, değer ve kimliklerin bir araya getirdiği yerel, ulusal ve ulus ötesi topluluklar ve hareketler oluşturmak daha kolay hale gelmiştir. Yeni bilgi ve iletişim araçları bireylere haber alma, bilgi toplama ve yayımlama konusunda aktif rol oynama fırsatı sunarak, vatandaşlara, bağımsız gazetecilere ve diğer alternatif haber kaynaklarına kitleler tarafından duyulma imkânı vermiştir*” (Hilal ve Ün, 2018:795).

3. Veri Seti, Metodoloji ve Uygulanan İstatistiksel Yöntem

3.1. Problem Durumu

Yasal dayanağı olmayan ve ani gelişen kitlesel protesto hareketleri kuşkusuz çoğu zaman demokratik addedilmesine rağmen, ulusal yapıları derinden etkileyebilmekte, kaotik ortamların oluşmasına zemin hazırlayabilmekte veya toplumsal travmalara sebebiyet verebilmektedir. Bu tür eylemlerin ‘*masum*’ ve ‘*meşru*’ refleksler olarak tanımlanması; aniden veya kendiliğinden ortaya çıkmasına dayandırılmaktadır. Ancak örnekler üzerinden hareket edildiğinde, toplumların kahır ekseriyetini etkileyen ve katılıma zemin hazırlayan bu eylemlerin daha sonraları organize ve örgütlü bir şekilde gerçekleştikleri tespit edilmiştir. Bu hareketlerin organizasyonunda kuşkusuz gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelen sosyal mecraların etkin olduğu söylenebilir. Özellikle “*... altyapıya yapılan yatırımlar ve bireylerin bilgisayara ve internete duyduğu ilgi bu artışı destekler niteliktedir. Yapılan araştırmalar, dünya genelinde internetin, özellikle de sosyal medya kullanımının her geçen gün arttığını göstermektedir*” (Köseoğlu ve Al, 2013:110). Genel kanaat bu yöndeki örgütlenmelerin günümüzde genellikle internet tabanlı sosyal mecralar üzerinden daha hızlı ve aktif şekilde yayıldığı ve tehdit edici boyutlara ulaşarak iktidarların parçalanmasına kadar giden sonuçlara sebebiyet verebildiği yönündedir. Karagöz (2013:145) de zaten “*Sosyal medya aracılığıyla ve çoğu zaman sahte kimlikler kullanarak veya olayları çarpıtarak insanları manipüle etmek, yüz yüze olduğundan daha kolay*” demektedir.

Toplumsal hareketlerle ortaya çıkan krizler çoğu zaman ortak bilinci ortadan kaldırarak zıt kutupların çatışmalarına elverişli ortamlar sunmaktadır. Bunun temel nedenlerinden biri de kuşkusuz siyasal iletişim araçlarının doğru bir şekilde kullanılmaması ve değişen-dönüşen 21. yy toplumlarında; kültürel, teknolojik, psikolojik ve sosyolojik yapıların alışılı gelenin dışında değişimlerden uzak durmasıdır. Buradaki temel sorun; sosyal medyanın da katkısıyla anlık ortaya çıkması muhtemel krizlerin öngörülemez olmasıdır. Öz olarak, toplumsal hareketlerde siyasal söylemlerin ve krizlerin doğru ve gerektiği biçimde okunamaması toplumsal hareketlerin yayılmasına zemin hazırlayabilmektedir.

3.2. Amaç ve Önem

Bu çalışmanın amacı; günümüz 21. yy toplumları için mekân ve zaman mefhumunu ortadan kaldıran küresel ağ bağlantısının siyasal krizler bağlamındaki etkisini ve rolünü ortaya koyabilmektir. Günümüzün kutsanan kavramlarından olan; ‘*bilgi toplumu*’, ‘*ağ toplumu*’, ‘*dijital çağ*’ ve benzeri kavramlar ile muhatapların hangi ölçüde uyumlu oldukları ve fırsatları/tehditleri nasıl algıladıkları temel bir sorunsaldır. Dolayısıyla toplumsal hareketlere ve kriz süreçlerine sebebiyet veren bu yeni mecralar karşısında nasıl davranılması gerektiği ve yeni çözümlerin neler olabileceği açık uçlu bir sorun gibi durmaktadır. Bu araştırmanın temel hedefi bir durum tespiti yapmak ve geliştirilebilecek çözüm önerilerine katkı sunmaktır. Zira bilgiye anlık erişim ve erişilen bilgilerin dezenformasyonu hemen hemen her alanda etkili olabilecek krizlere de imkân yaratmaktadır. Toplumsal hareketlerde yeni medyanın

siyasal söylemleri ne derecede etkin kıldığı veya ortaya çıkacak krizlerin nasıl bertaraf edileceğine dair veri sağlamak bu çalışmanın amaçları arasındadır. Araştırmanın önem arz eden diğer bir yönü ise toplumsal kriz hareketlerinde grup veya kişi etkisini belirlemek veya bu algıya yanıt bulmak, genel olarak ise bu süreçlerde bireylerin, grupların veya kanaat önderlerinin siyasal söylemlerin etkisi ile ortaya çıkması muhtemel krizlere olan etkilerini belirlemektir.

Toplumsal hareketlerin farklı çıkar grupları tarafından diskrimine edilmesi kuşkusuz kargaşa, gerilim ve krizlerin önlenmesi açısından önem arz etmektedir. Ortaya çıkan veya çıkabilecek toplumsal krizlerle baş edebilmek veya önlem alabilmek için şüphesiz durum tespitine ve verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmayı öneli kılan; ağ ve bilişim kullanımı ile toplumsal krizler arasındaki korelasyonun irdelemesine ve çözüm arayışına yönelik çabalara katkı sunacağına düşünülmesidir. Zira özellikle toplumsal kriz süreçlerinde siyasal söylemlerin ortak bilinç oluşumuna ilişkin verilerin toplanması bu anlamda önem arz etmektedir.

3.3. Hipotezler

Bu amaçla Fırat üniversitesi öğrencileri özelinde yürütülen bu çalışmada;

- **H1:** Toplumsal hareketler, bireylerin düşüncelerinin etkilenmesiyle gerçekleşir,
- **H2:** Toplumsal krizlerin toplumsal eyleme (yürüyüş, protesto) dönüşmesine neden olan manipülatif ve marjinal gruplar vardır,
- **H3:** Toplumsal kaos veya kargaşanın oluşmaması için bir ortak düşünce birliği ve söylemin oluşması krizlerde önleyici rol oynar,
- **H4:** Doğal olarak ortaya çıkan toplumsal krizlerde halkın ortak söylemi ortak düşünceye dönüşür,
- **H5:** Toplumsal eylemlerde iktidar ve muhalefetin ortak söylemleri krizleri önler,
- **H6:** Toplumsal eylemlerin oluşmaması için medya önleyici ve etkili rol alır,
- **H7:** Toplumsal krizlerde tüm siyasi aktörlerin ortak söylemleri ortak düşünce oluşturduğundan toplumu sakinleştirir,
- **H8:** Toplumsal kriz yönetimi için sosyal grup liderlerinin verdiği mesajlar önemlidir,
- **H9:** Sosyal grup liderlerinin mesajları bireyleri psikolojik olarak olumlu etkiler,
- **H10:** İktidar ve muhalefetin ortak siyasal söylemleri bir tehdit karşısında toplumu kendini korumaya iter,
- **H11:** İktidar ve muhalefetin ortak siyasal söylemleri aynı zamanda toplumu ortak hareket etmeye yönlendirir,
- **H12:** Kriz ortamlarında iktidar ve muhalefetin ortak siyasal söylemleri iktidarın/otoritenin güçlenmesine neden olur,
- **H13:** Kriz ortamlarında ortak siyasal söylem geliştirilmesi sert ve radikal muhalefet gruplarını zayıflatır,
- **H14:** Kriz ortamlarında muhalif söylemler ortak akıl birliğine zarar verir,
- **H15:** Kriz ortamlarına katılanlar aynı ideolojik söylemleri benimseyenlerdir,
- **H16:** Toplumsal eylemlerde siyasi parti ve grupların mesajı kriz oluşmasında önleyici rol üstlenir,
- **H17:** Toplumsal harekete katılan gruplar, bireyler sosyolojik ve psikolojik bir neden ile katılır,
- **H18:** Sosyal medya üzerinden yayılan, çarpıtılmış söylemler toplumsal krizlere neden olur,
- **H 19:** Sosyal medyada örgütlenen gruplar bilerek siyasal söylemleri çarpıtarak ortak düşünce oluşumuna engel olur,
- **H20:** Yalan ve sahte bir konu üzerinden yürütülen siyasal söylem toplumsal kaosa neden olmaktadır,
- **H21:** Toplumsal krizlere karşı gerçekleştirilen siyasal söylemler daha fazla toplumsal ayrılmaya neden olur,
- **H 22:** Toplumda ortak kabul gören düşünce, toplumsal hareketlere neden olur,
- **H 23:** Toplumsal hareketlerde siyasal iletişim bireylerin ruhsal durumunu etkiler,
- **H 24:** Toplumsal bir hareket, kargaşaya dönüştüğünde iktidar veya muhalefetin olumlu söylemleriyle bireyler toplumsal hareketi terk eder,

- **H25:** Toplumsal krizlerde farklı grupların ortak söylemleri toplumu olumlu yönde etkiler,
- **H26:** Toplumsal dayanışma için ortak aklın oluşmasına gerek yoktur,
- **H27:** Toplumsal krizlerde kitle iletişim araçları ve sosyal medya var olan toplumsal kargaşaları daha fazla etkiler,
- **H28:** Toplumsal dayanışma için, sosyal grup liderlerinin mesajları, ortak akıl oluşumunda önemli rol oynar,
- **H29:** Toplumsal krizlere çözüm için etkili yol internet ve sosyal medya olmaktadır,
- **H30:** Siyasal söylemler, ortak düşünce ve akıl birliği oluşturur,
- **H31:** İktidarın gazete, radyo, tv gibi kitle iletişim araçlarını kullanması, eylemler ve yürüyüşlere karşı bir olumsuz algı oluşturur,
- **H32:** Toplumsal krizlerin nedenlerini anlamak için, halkla ilişkiler, iletişim bilimi ve sosyoloji bilimi yetersiz kalmaktadır,
- **H33:** İnternet üzerinden yayınlan mesajlar bireylere doğrudan ulaştığı için etkilidir ve bireyleri kısa sürede organize eder hipotezleri sınanmaya çalışılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma için gerekli verilerin elde edilmesi amacıyla 33 sorudan oluşan bir anket formu hazırlanmıştır. Çalışmanın objektifliğini ve nesnellliğini sağlamaya yönelik verilerin elde edilebilmesi için farklı bölüm öğrencilerine rastgele ulaşılmış ve yüz yüze görüşme tekniği ile anket uygulanmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen veriler bilgisayar destekli olarak analiz edilmiştir. Analiz için IBM SPSS 22 istatistik programı kullanılarak veriler çözümlenmiş ve elde edilen bilgiler yorumlanmaya çalışılmıştır. 5’li likert ölçeğinin kullandığı anketin çözümlenme aşamasında yakın seçenekler (kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum gibi) birleştirilerek yorumlanmıştır. Sadece frekans ve yüzdeler alınarak yapılan analizde öne sürülen hipotezler sınanmaya çalışılmıştır.

3.5. Araştırma Modeli, Evren, Örneklem, Sınırlılıklar ve Kapsam

Çalışmada nicel yöntemle dayalı olarak betimleme deseni tercih edilmiş ve veri toplama aracı olarak survey modeli (anket) tekniğine başvurulmuştur (Kaptan, 1993:150). Bu bağlamda yüz yüze görüşme tekniğinin esasları kullanılarak random (rastgele) yöntemi ile dağınık biçimlerde örneklem alınmıştır. Araştırmanın evrenini Fırat üniversitesi, örneklemi ise bu üniversitede öğrenim gören farklı eğitim düzeylerindeki öğrenciler oluşturmuştur. Bu bağlamda farklı fakülte, yüksekokul, enstitü ve meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilere anket formu dağıtılmış ve sadece istekli olanlara uygulanmıştır. Ancak bu tür çalışmalarda öngörülen sayıya özen gösterilerek en az 384 kişiye ulaşılmaya çalışılmıştır. Zira anket uygulamalarında 75 bin kişi ile 1 milyon nüfuslu yerleşim yerleri için en az 384 kişiye uygulanması öngörülmektedir (Krejcie and Morgan, 1970:607-610).

4. Bulgular ve Yorumlar

Anket Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Bulgular

	a		b		c		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Yaş	362	92,6	28	7,2	1	0,3	391	100.0
Cinsiyet	245	62,7	146	37,3			391	
Gelir	288	73,7	51	13,0	52	13,3	391	100.0
Eğitim	36	9,2	341	87,2	14	3,6	391	100.0

Yaş	: a) 18-25	b) 26-35	c) 36 ve üzeri
Cinsiyet	: a) erkek	b) kadın	
Gelir durumu	: a) 0/1000	b) 1001/2020	c) 2021 ve üzeri
Eğitim durumu	: a) ön lisans	b) lisans	c) yüksek lisans

Yukarıdaki tabloya göre ankete katılan 391 bireyin yaşları %92,6 (362 kişi) 18-25, %7,2 (28 kişi) 26-35, %0,3 (1 kişi) 36 ve üzeri olarak saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların %62,7 (245 kişi) erkek %37,3 (146 kişi) ise kadındır. Katılımcıların %73,7 (288 kişi) 0 -1000 gelire sahip %13,0 (51 kişi) 1001-2020 gelire sahip %13,3 (52 kişi) 2021 ve üzeri gelir grubuna dâhil olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların %9,2 (36 kişi) ön lisans %87,2 (341 kişi) lisans ve %3,6 (14 kişi) yüksek lisans gibi yükseköğrenim türlerinden birinden eğitim görmektedir. Katılımcılar %4,3 (17 kişi) ege %9,2 (36 kişi) Marmara %2,6 (10 kişi) Karadeniz %9,7 (38 kişi) Akdeniz %5,4 (21 kişi) iç Anadolu %49,9 (195 kişi) doğu Anadolu %18,9 (74 kişi) güney doğu Anadolu gibi coğrafi bölgelerden gelen öğrencilerden oluşmaktadır. Denekler arasında ön plana çıkan lisans eğitimi gören, aynı zamanda yaş grubu 18 -25 olan 0 -1000 TL gelire sahip olan ve doğu Anadolu coğrafi bölgesinden gelen kişiler oluşturmaktadır.

4.2. Sınanan Hipotez Verilerinin Sonuçları

Toplumsal krizlerde rol oynayacak aktif genç gücün katılım sağlaması krizlerin hangi yöne seyrede bilmesine etki edecek rolü söz konusudur. Toplumsal krizlerde en temel dayanak noktası bir gerçekliktir. Bu nokta bazen ekonomik krizler gibi durumlardır. Katılımcıların gelir grubun saptanması da toplumsal krizlerin anlaşılması notasına yardımcı olacaktır. Toplumsal krizler bazen aidiyet hissi ile gerçekleşebilir. Bunlar cinsiyet ve coğrafi katılımlardır. Örnek olarak feminist hareketler cinsiyet aidiyetliğidir toplumsal krizlerde yaş cinsiyet eğitim gelir coğrafi bölgeler gibi faktörler üzerinden nedenlerin ve katılımcıların demografik bulgularının iletişim sürecinin işletilmesi pozitif bir durum oluşturma bilme ihtimali vardır. “*Toplumsal hareketler bireylerin düşüncelerin etkilenmesiyle gerçekleşir*” sorusuna verilen yanıtlar kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenlerle birlikte %91,3’tür. Bu oran, bahsi geçen savı doğrular mahiyettedir. Elde edilen verilere göre; “*toplumsal krizlerin toplumsal eyleme dönüşmesine neden olan gruplar vardır*” sorusuna yanıt veren katılımcıların ‘kesinlikle katılıyorum’ ve ‘katılıyorum’ cevaplarıyla (%88,2 - 345 kişi) toplumlarda krizlerin toplumsal eyleme (yürüyüş protesto) dönüşmesine neden olabilecek grupların potansiyel varlığının katılımcılar tarafından onaylandığı görülmüştür. Toplumsal krizlerde toplumda düşünce birliğinin irdelendiği soruya katılımcılar kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevaplar ile %76,5 (299 kişi) oranında toplumsal kargaşanın oluşmaması için ortak bir düşünce birliği oluşması önleyici rol oynar hipotezi için hem fikir olduğu görülmüştür. Ortaya çıkan toplumsal krizlerde halkın ortak söylemi ortak düşünceye dönüşür hipotezi katılımcıların çoğunluğu tarafından (%69 - 270 kişi) desteklenmiştir. İktidar ve muhalefetin uzlaşma ortamı yaratmasının toplumsal krizlerin önlenmesinde belirgin rol oynadığı elde edilen bulgularla ortaya çıkmıştır (%59,1 - 231 kişi). Dolayısıyla toplumsal eylemlerde iktidarın ve muhalefetin ortak söyleminin krizleri önlediği söylenebilir. Toplumsal krizler ile medya ilişkisine bakıldığında katılımcıların ‘kesinlikle katılıyorum’ ve ‘katılıyorum’ yönündeki %75’lik (293 kişi) görüşleri ile fikir birliği içerisinde olduğu saptanmıştır. Böylelikle toplumsal krizlerde medyanın bireyler üzerinde etkin bir gücünün olduğu ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal krizlerde toplumu sakinleştiren en önemli vurgunun yukarıda görüldüğü üzere siyasi aktörlerin söylemleriyle oluşan düşünce birliğidir. Bu sonuca; “*Siyasi aktörlerin ortak söylemleri, ortak düşünce oluşturduğundan toplumu sakinleştirir*” sorusuna verilen cevaplar ile de ulaşılmıştır. Zira katılımcıların “kesinlikle katılıyorum” ve “katılıyorum” seçenekleri birleştirildiğinde % 68,1’lik (266 kişi) orana ulaşılmaktadır. “*Toplumsal krizlerin yönetimi için sosyal grup liderlerinin verdiği mesajlar önemlidir*” sorusunu olumlayanların oranı % 88,5’tir (346 kişi). Dolayısıyla toplumsal krizlerde sosyal grup liderleri etkilidir denilebilir. Yine aynı şekilde sosyal grup liderlerinin kriz ortamlarında bireyleri % 59,6’lık (233 kişi) bir oranla psikolojik olarak da olumlu olumlu yönde etkileyebildiğinin düşünüldüğü tespit edilmiştir.

“*Toplumun kendisini organize bir şekilde müdafaa etmeye iten etkenin ülkedeki iktidar ve muhalefetin ortak siyasal söylemleridir*” yönündeki kanaatin % 62,6’lık (245 kişi) oranla katılımcılar tarafından onaylandığı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamdan hareket edildiğinde; tehditler karşısında toplumlara siyasal söylemlerle müşterek hareket etmeye sevk eden ve bu mutabakata yönlendiren ana etmenin iktidar ve muhalefetin ortak siyasal söylemleridir denilebilir. Zira aynı kanı kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevapları ile birleştirildiğinde % 74,7 (292 kişi) bir oran ulaşılmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların kanaatine göre; kriz ortamlarında iktidar ve muhalefetin ortak siyasal söylemleri baskın olarak egemen olan iktidarın veya otoritenin güçlenmesine katkı sağlayacağı (% 57 - 223 kişi oranla) düşünülmektedir. Zira kriz ortamlarındaki siyasal söylemlerin müşterekliği doğal olarak iktidarın hanesine yazılacaktır denilebilir. Toplumsal krizlerde sert ve radikal muhalefet grupları farklı ideolojilerden beslenebilir. Bu grupları sindirmek güçtür. Elde edilen bulgular irdedeğinde radikal muhalefet gruplarının zayıflatılması mümkün görünmektedir. Zira ‘kesinlikle katılıyorum’ ve ‘katılıyorum’ diyen 197 kişi (% 50,4) radikal grupların zayıflamasını ortak siyasal söylem geliştirilmesine bağlamaktadır. Kriz ortamlarında muhalif söylemler ortak akıl birliğine zarar verir sorusuna verilen yanıtlar ‘kesinlikle katılıyorum’ ve ‘katılıyorum’ ile birlikte % 45’tir ve bu bulgular söz konusu savın katılımcılar tarafından doğruladığını göstermektedir. Toplumsal krizleri oluşturan ideolojilerin algılanışına bakıldığında; ‘kesinlikle katılıyorum’ ve ‘katılıyorum’ diyenlerle birlikte % 43’lük bir orana ulaşılmaktadır. Dolayısıyla kriz ortamlarına katılanların aynı ideolojik söylemleri benimseyenlerden oluştuğu hipotezinin bu anlamda desteklendiği görülmektedir. ‘*Toplumsal eylemlerde siyasi parti ve grupların mesajı kriz oluşmasında önleyici rol üstlenir*’ sorusuna verilen cevaplar kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum ile birlikte % 71,1’lik bir orana ulaşmaktadır. Dolayısıyla toplumsal kriz oluşmasında önleyici rol oynayan unsurun siyasi parti ve grupların mesajlarıdır denilebilir. Toplumsal hareketlere katılıma nedenini sorgulayan bulgulara bakıldığında; gerek gruplar ve gerekse bireyler üzerinden sosyolojik ve psikolojik nedenlere dayandırılmıştır. Zira bu savı destekleyen oran % 72,7’dir. Toplumsal krizlerde sosyal medya dezenformasyonun sorgulandığı soruya ilişkin bulgulara bakıldığında ise yine % 77,3’lük oranda desteklendiği ortaya çıkmaktadır.

Ortak bilinç ile sosyal medya arasındaki ilişkinin sorgulandığı soruya verilen yanıtlara bakıldığında; ‘kesinlikle katılıyorum’ ve ‘katılıyorum’ diyenlerle birlikte % 68,6’lık bir oranının sosyal medyada örgütlenen grupların siyasal söylemleri çarpıttığı ve ortak düşünce oluşumuna engel olduklarının düşünüldüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Yalan ve sahte algı üzerinden yürütülen siyasal söylemlerin toplumsal kargaşaya neden olabileceğine dair bulgularda ise % 83,9’luk bir oranda desteklendiği görülmüştür. Diğer taraftan ‘*Toplumsal krizlere karşıt gerçekleştirilen siyasal söylemlerin daha fazla toplumsal ayrışmaya neden olabileceğini*’ savunan katılımcıların oranının % 67,5 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda ‘*ortak kabul gören düşünce, toplumsal hareketlere neden olur*’ savının ise ‘kesinlikle katılıyorum’ ve ‘katılıyorum’ diyenlerle birlikte % 76,4 olduğu belirlenmiştir. Siyasal iletişim stratejilerinin bireylerin ruhsal durumunu olumsuz etkileyebileceği yönündeki algının % 66,5 oranında desteklendiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan iktidar ve muhalefetin olumlu ortak siyasal söylemlerinin etkisiyle bireylerin toplumsal hareketi terk edebileceklerini düşünen katılımcıların bu oranının % 52,5 olduğu belirlenmiştir. Toplumsal krizler şüphesiz içerisinde farklı grupları barındırır. Bu sava dayalı olarak katılımcılardan elde edilen % 64,9’luk oranın toplumsal krizlerde farklı grupların ortak söylemlerinin toplumu etkileme kapasitesini arttırdığı sonucu ortaya çıkmaktadır denilebilir.

Toplumsal dayanışma için ortak aklın oluşmasına gerek yoktur sorusuna katılımcıların ‘kesinlikle katılmıyorum’ ve ‘katılmıyorum’ diyenlerle birlikte % 55,3’lük oranla reddedildiği görülmüştür. Toplumsal krizlere kitle iletişim aracı ve sosyal medya ilişkisi açısından bakıldığında ise bu mecralar marifetiyle toplumsal kargaşaların daha fazla etkilendiği katılımcılar tarafından % 78,5’lik oranla desteklenmiştir. ‘Toplumsal dayanışma için sosyal grup liderlerinin mesajları ortak akıl oluşumunda önemli rol oynar’ diyen katılımcıların oranı % 80’dir. Diğer bir ifadeyle; toplumsal dayanışma için ‘sosyal grup liderlerinin mesajları ortak bilinç/akıl oluşturur’ demek mümkün görünmektedir. Tüm bunlara ek olarak katılımcıların % 58,1’inin toplumsal krizlere çözüm için en etkili yolun internet ve sosyal medya olduğunu düşündükleri de önemli bir bulgu olarak dikkat çekmektedir. Diğer taraftan Siyasal söylemlerin ortak düşünce oluşturduğuna dair verilere bakıldığında % 56,7’lik bir katılımcı grubunun söz konusu bu savı desteklediği tespit edilmiştir. İktidar tarafından kullanılan kitle iletişim araçları marifetiyle kendine karşı gerçekleştirilmek istenen eylem ve yürüyüşlere karşıt olumsuz algı oluşturma kapasitesinin ancak % 39,9’luk bir oranla desteklediği tespit edilmiştir. Buna karşın bu savı desteklemeyenlerin oranı ise % 34,6’dır. Diğer taraftan toplumsal krizlerin nedenlerini anlamak için halkla ilişkiler, iletişim bilimi veya sosyoloji biliminin yetersiz kaldığına dair savın % 52,5’lik bir oranla desteklediği sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bunlara ek olarak; internet yolu ile anlık ve doğrudan ileti gönderilebilmenin bireyleri ve kitleleri kısa sürede organize edebileceğinin % 79,8’lik oranla desteklenmesi de anlamlı bir bulgu olarak dikkat çekmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Yapılan araştırmada demografik bulgulara dayalı olarak katılımcıların; baskın olarak 18 -25 yaş aralığında ve 0/1000 TL arası bir gelire sahip oldukları, ayrıca çoğunluğunun lisans eğitimi gören öğrencilerden oluştuğu belirlenmiştir. Elde edilen cevaplar doğrultusunda yapılan değerlendirmede toplumsal krizlerde siyasal söylemlerin ortak bilinç oluşumuna yönelik özetle şu bulgulara ulaşılmıştır;

- Toplumsal hareketlerin düşüncenin etkilenmesiyle gerçekleştiği
- Toplumsal hareketlere neden olan grupların var olduğu
- Toplumsal kargaşalarda söylemlerin önleyici rol oluşturduğu,
- Doğal süreçlerde çıkan hareketlerde ortak söylemlerin ortak düşünceyi etkilediği,
- İktidar ve muhalefetin ortak söylemlerinin krizleri önlediği,
- Toplumsal eylemlerin oluşmaması için medyanın önleyici ve etkili rol alabileceği, dolayısıyla toplumsal hareketler ve medya arasında kuvvetli bir ilişkisinin olduğu ve toplumsal hareketlerde medyanın aktif kullanımının gerekli olduğu,
- Toplumsal krizlerde tüm siyasi aktörlerin ortak söylemleri ortak düşünce oluşturduğundan toplumu sakinleştirdiği,
- Toplumsal kriz yönetimi için sosyal grup liderlerinin verdiği mesajlar önemli olduğu,
- Sosyal grup liderlerinin mesajlarının bireyleri psikolojik olarak olumlu etkilediği,
- İktidar ve muhalefetin ortak siyasal söylemlerinin muhtemel bir tehdit karşısında toplumda korunma refleksi doğurduğu,
- İktidar ve muhalefetin ortak siyasal söylemleri aynı zamanda toplumu ortak hareket etmeye yönlendirdiği,
- Siyasal kriz ortamlarında iktidar ve muhalefetin ortak siyasal söylemlerinin iktidarın/otoritenin güçlenmesine neden olduğu, muhalif söylemlerin ortak düşünce oluşumuna zarar verdiği ve muhalefet gruplarının radikal siyasal söylem geliştirilmesini zayıflattığı,
- Kriz ortamlarında muhalif söylemlerin ortak akıl birliğine engellediği ve zarar verdiği, dolayısıyla bu durumun otoritenin güçlenmesine ve radikal grupların ise zayıflamasına neden olduğu,
- Toplumsal kriz ortamlarına katılanların aynı ideolojik söylemleri benimseyenler olduğu,
- Toplumsal eylemlerde siyasi parti ve grup mesajlarının kriz oluşmasında önleyici rol üstlendiği,
- Bireylerin sosyolojik veya psikolojik bir nedenden ötürü toplumsal hareketlerde yer edindiği,
- Sosyal medya üzerinden yayılan çarpıtılmış söylemlerin toplumsal krizlere neden olduğu,

- Sosyal medyada örgütlenen gruplar bilerek siyasal söylemleri çarpıtarak ortak düşünce oluşumunu engellediği,
- Yalan ve sahte olarak yürütülen siyasal söylemin toplumsal kaos/kargaşaya neden olduğu,
- Toplumsal krizlere karşı gerçekleştirilen siyasal söylemlerin daha fazla toplumsal ayrılmaya neden olduğu,
- Siyasal söylemlerin toplumsal hareketlerde bireylerin ruhsal durumuna etki ettiği,
- Toplumsal hareketlerde siyasal iletişimin bireylerin ruhsal durumunu etkilediği, ancak iktidar veya muhalefetin olumlu ortak söylemleriyle bireylerin marjinal toplumsal eylemleri terk edebildikleri,
- Toplumsal krizlerde farklı grupların ortak söylemlerinin toplumu olumlu yönde etkilediği ancak toplumsal dayanışma için ortak aklın oluşmasına gerek olmadığı,
- Siyasal söylemlerinin yayılma mecrası olan kitle iletişim araçlarından sosyal medyanın toplumsal kargaşaları daha fazla etkilediği,
- Toplumsal dayanışma için, sosyal grup liderlerinin mesajlarının da ortak akıl oluşumunda önemli rol oynadığı,
- Toplumsal sorunların aşılması için gerekli iletişim kanalının internet ve sosyal medya olduğu,
- İktidarların karşı propaganda ve söylemler yayması için kitle iletişim araçlarını kullanmasının gerekli olduğu,
- Toplumsal krizlerin nedenlerini anlamak için, halkla ilişkiler, iletişim bilimi ve sosyoloji bilimi yetersiz kaldığı,
- İnternetin, dolayısıyla sosyal medyanın etkili bir araç olduğu ve bireyleri kısa sürede organize edebildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Toplumsal hareketlerde siyasal söylemlerin ortak bir bilinç oluşumunda etkili olduğu belirlenmekle beraber toplumsal krizlerde; iktidar, muhalefet, sosyal iktidar gruplarının ve kanaat önderlerinin söylem birliğinin toplumsal krizlere katılan birey veya kitlelerin zihinlerinde ve algılarında önleyici bir düşünce oluşturduğu belirlenmiştir. Öte yandan siyasal söylemlerin internet ve sosyal medya üzerinden oluşturduğu dezenformasyonlar ile toplumsal kargaşalara neden olduğu tespit edilmiştir. Kitle iletişim araçlarının iktidarlar tarafından kullanımı ise deneklerce karşı bir propaganda aracı olarak kabul görmüştür. Araştırmada katılımcıların; halkla ilişkilerin, iletişim ve sosyoloji biliminin yetersiz kaldığına dair tespitleri ise manidardır. Kısaca ulusal güvenliği tehdit edecek toplumsal krizlerde; söylem birliğinin medyanın kullanımı ile sağlanabileceği ve teknolojik araçlar marifetiyle ile siyasal iktidarın ve sosyal erkerin (kanaat önderlerinin) kitleler ile iletişim kurabilmeleri önem arz etmektedir denilebilir.

Kaynakça

- Arğın, E. (2018). İnternet Reklamlarına Karşı Tutumun Belirleyicileri: Otomobil Reklamları Örneği. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1. Ss. 147-165.
- Arğın, E. (2019). Siyasi Partilerin 2019 Yerel Seçimlerinde Web Sitesi Kullanımı ve Karşılaştırmalı Analizi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 2, ss. 397-404.
- Aytaç, Ö. (2003). *Bilincin Sosyolojik Analizi*, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:4.
- Babacan, M. E. (2014). *Sosyal Medya Sonrası Yeni Toplumsal Hareketler*, Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi C:4., S:1 135-160 <https://doi.org/10.20493/bt.55255>.
- Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji*, USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları, Ankara.
- Bayhan, V. (2014). *Yeni Toplumsal Hareketler ve Gezi Parkı Direnişi*, Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, C:4, S:1, 23 – 58 <https://doi.org/10.20493/bt.15516>.

- Bozkurt, Y., Bayansar, R. (2016). *Yeni Toplumsal Hareketler Çerçevesinde Çevreci Hareket Ve Gezi Parkı Olayları*, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi – Cilt:14, Sayı:2, 276 - 293), Doi: <http://dx.doi.org/10.11611/JMER178655>.
- Canatan, K. (2011). *Sosyolojik Kuramda İnsan ve İnsan-Toplum İlişkileri*, Eskiye Dergisi, Sayı:20, 7-18.
- Hilal, A., Ün, B. M. (2018). *Ulusal ve Ulusötesi Toplumsal Hareketler ve Yeni Bilgi ve İletişim Teknolojileri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:73, Sayı:3, 787-809.
- Köseoğlu, Y., Al, H. (2013). *Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya*, Akademik İncelemeler Dergisi Cilt 8 Sayı 3: 103-125.
- Kalafatoğlu, T. Ş. (2015). *Toplumsal Hareketler ve Politik Oluşumlar Bağlamında Yeni Medya Aracılığıyla Politik Aktivizm*, ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD), Cilt:5, Sayı:11,126-145).
- Karabulut, A. (2020). Geç Modern Zamanda Parrhesia ve Kahramanlık Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Turkish Studies, Volume 15 Issue 7*(Volume 15 Issue 7), 2943-2957. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45615>
- Karabulut, A. (2020a). Niceliğin Egemenliği ya da Dataizm: Yeniçağın Nihilizmi. İçinde A. Karabulut & E. Arğın (Ed.), *Dijital Yaşam, Yeni İnsan ve Sonrası* (1. bs, ss. 31-52). Litera Academia.
- Karagöz, K. (2013), *Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri*, İletişim ve Diplomasi Der., Cilt:1, Sayı:1, 131-156.
- Kaptan, S. (1998). Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri, 11.Baskı, Bilim Yayıncılık, Ankara.
- Krejcie and Morgan (1970). *Determining Sample Size For Research Activities*, Educational and Psychological Measurement, USA.
- Kara, B. (2016) *Globalleşme Sonucu Söylemler ve Medya Bağlamında İdeoloji*, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt 5, Sayı 14, :149-161.
- Nisan F., Şeker T. N. (2017), *Siyasal Söylemin ve İdeolojilerin Gazete Karikatürlerinde Yeniden Üretimi: Örnek Olay 1982 Anayasası*, Erciyes İletişim Dergisi, Cilt:5, Sayı:2, 312-346.
- Öke, Ç. Y. (2018). *Alternatif Bir Medya Olarak Sosyal Medyanın Yeni Toplumsal Hareketler Üzerindeki Etkisi*, Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, 52-61.
- Özdemir, C. (2001). *Kimlik ve Söylem*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, 107-122 <https://www.nedirnedemek.com/ortak-bilin%C3%A7-ne-demek,16,07.2019> tarihinde indirilmiştir.
- Sayımer İ. (2014). *Yeni Medya Ortamlarında Ağlar Oluşturan Toplumsal Hareket Deneyimler*, Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi (EJOIR) Cilt:2 Özel Sayı: 97- 112.
- İlgin S. (2016). Suç ve Suçluluk Üzerine Sosyolojik Teoriler, <https://www.sosyalbilimler.org/suc-ve-sucluluk-uzerine-sosyolojik-teoriler-ceviri/>, 01.05.2019 tarihinde indirilmiştir.
- Ustakara, F. (2011). *Halkla İlişkiler ve Psikoloji İlişkisi Üzerine*, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, 171-185.
- Zembroski, D. (2016). *Sociological Theories of Crime and Delinquency*, Journal of Human Behavior in the Social Environment, 21: 240–254, 2011 (Çev; İlgin Sinem), *Suç ve Suçluluk Üzerine Sosyolojik Teoriler*, <https://www.sosyalbilimler.org/suc-ve-sucluluk-uzerine-sosyolojik-teoriler-ceviri/>, 26.06.2019 tarihinde indirilmiştir.